

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ИНВЕСТИРА ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ

Договор за безвъзмездна финансова помощ
№. BG051PO001-5.1.05-0008-S0001

Проект: „РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ, РЕАЛИЗАЦИЯ, РАЗВИТИЕ“

ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

НАЦИОНАЛНО СДРУЖЕНИЕ НА
РАБОТОДАТЕЛИТЕ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

ПЪРВО
НАЦИОНАЛНО
ИЗЛОЖЕНИЕ
СОФИЯ
28.-30.09.2013

**ДНИ НА
РАВНИТЕ
ВЪЗМОЖНОСТИ**

СПЕЦИАЛИЗИРАНО ПОСРЕДНИЧЕСТВО (МЕДИАЦИЯ) ЗА ХОРА С УВРЕЖДАНИЯ

От гледна точка на човешките права именно гражданското общество и държавата носят отговорността за създаване на възможности за хората. Лицата с увреждания също разполагат с тези права. Вследствие на техните увреждания обаче, често са необходими подходящи условия и структури за подкрепа, която да им позволи да упражняват правата си в пълна степен. Ако тя е налице, акцентът вече не е върху уврежданията на човека, а по-скоро върху неговите способности, както и върху всички възможности, с които разполага. Доказано е, че специализираното посредничество като социална услуга е важен инструмент в постигането на индивидуални цели, свързани с трудовата заетост на свободния пазар на труда. Предоставянето на услугата се фокусира върху възможностите и способностите, като на първо място оказва подкрепа на лицето в съответствие с неговите индивидуални нужди и, на второ, чрез предоставяне на консултации на работодателите. В резултат на това в европейските страни такъв вид посредничество се оказва ефективен инструмент за подпомагане на хората с увреждания в намирането и запазването на работни места на свободния пазар на труда.

Човекът с увреждане, който бездейст-

ва професионално, може да придобие дефицити от мотивационен, познавателен и емоционален характер. Хората с увреждания, които са дълготрайно безработни, постепенно стават апатични, песимисти и са силно концентрирани в сегашния момент.

Сложните проблеми, свързани с трудовата реализация на хората с различни увреждания, обуславят прилагането на диференциран подход при предоставянето на услуги за подкрепена заетост, съобразен със специфичните им потребности, здравословно състояние и придобита степен на образование и квалификация.

Специализираното трудовото посредничество

се изразява в организирането на по-активно включване на хора с увреждания като се оценят възможностите за извършване на определени дейности от тях, както и техните компетентности с оглед последваща професионална квалификация и професионално ориентирани. От друга страна е необходимо да се обучат наставници, които да подпомагат хората с увреждания в процеса на усвояване и извършване на преките им задължения.

Предоставянето на качествено професионалното ориентирание на хора с увреждания в България, съобразено с техните индивидуални възможности и способности, включва:

- Прилагане на индивидуален подход при въвеждането на принципите на специализирано професионално ориентирание за хората с увреждания и въвеждане на модела на „Подкрепена заетост“, особено за лицата с интелектуални затруднения, като инструмент за навлизане в открития трудов пазар.
- Процесът на ресоциализация на хората в неравностойно социално положение да включва създаване на условия за трудова реализация на отворения пазар на труда.
- Разработване и прилагане на мерки с икономически стимули за подкрепа на работодатели в обичайна работна среда, с цел създаване на работни места за хора с увреждания.

Една от целите на Европейската общност е да се увеличи активността на пазара на труда. Днес е наложително повече хора да бъдат активни и да останат такива за по-дълго, отколкото в миналото.

Доказано е, че подкрепената заетост е важен инструмент в постигането на индивидуални цели, свързани с работата на свободния пазар на труда.

Подкрепената заетост се фокусира върху възможностите, а не върху уврежданията, като първо оказва подкрепа на лицето в съответствие с неговите индивидуални потребности и на второ място чрез предоставяне на консултации на работодателите.

В резултат на това тя се оказва ефективен инструмент за подпомагане на хората с увреждания в намирането и запазването на работни места в обичайна работна среда. Според Световната асоциация за подкрепена заетост:

Подкрепената заетост е платен труд в интегрирана работна среда с изразена подкрепа за лица с увреждания на пазара на труда.

Платен труд за физически лица означава еднакво заплащане за същата работа, както на работещите без увреждания.

Подкрепената заетост се основава на подхода „Назначение-Обучение-Запазване“ (трудова опит, придобит на работното място), което означава инвестиции по-скоро в хора, отколкото в сгради и оборудване. Тя се концентрира върху индивидуалните способности и потребности на лицето с увреждане. Стратегията за подкрепа е адаптирана към индивидуалните нужди, като лицето е основен участник в процеса на подкрепената заетост. Принципът на подкрепената заетост е: „Подкрепа – не повече, отколкото е необходимо и не по-малко, отколкото е нужно.“

- Намиране на нови възможности за работа на хората с увреждания, насочени към техния потенциал и способности, а не към ограниченията и затрудненията.
- Съответствие между индивидуалните умения и предпочитания и изискванията на работното място.

- Консултантски услуги за работодатели: практически насоки за подобрена работна среда, универсален дизайн и творчески иновации.

Въпреки трудностите за предоставяне на социални услуги за подкрепена заетост, в България е видима тенденцията за използване на капацитета на нестопанските организации: за създаване на заетост и интеграция на групи в неравностойно положение; за социално включване и за търсене на решения в посока на предоставянето на качествени социални услуги за хора с увреждания.

Моделът на подкрепената заетост се състои от няколко фази:

- Оценка;
- Намиране на работа;
- Анализ на работата;
- Съгласуване на работата;
- Работен (ре)дизайн;
- Въвеждане на работното място;
- Обучение на работното място/професионално обучение;
- Подкрепа извън работното място;
- Постоянна подкрепа.

Фазите, които лицето преминава и интензивността на осигурената подкрепа зависят от неговата индивидуална ситуация. Не е задължително преминаването през всяка фаза на процеса. Ако е ясно какъв тип работа се търси и ако тази работа е на разположение, ранните фази могат да се пропуснат и вниманието да се насочи върху обучението и назначението.

Предимства и предизвикателства пред подкрепената заетост в България

Натрупаният до сега опит показва, че подкрепената заетост осигурява значителни предимства на лицата с увреждания, както и на техните семейства, на работодателите и на обществото като цяло.

Предимствата за лицата с увреждания - платената работа се превръща в реалност за много хора с увреждания, които в миналото са считани за неработоспособни. Това им дава възможност освен да получават доходи, да развиват уменията си и да се научат да ценят своите способности.

Предимствата за родителите и семействата (както и за лицата с увреждания) – акцентирание върху възможностите и способностите, а не върху увреждането. По този начин родителите и семейството придобиват нова активна и решаваща роля. Участието на родителите/семейството трябва да бъде

насърчавано от самото начало. Те могат да предоставят ценна информация за различни аспекти от индивидуалността и способностите на детето, които да бъдат използвани при разработването на план за действие и когато е необходимо, да се направи преоценка и промяна на този план¹.

Предимствата за работодателите са от икономическа гледка точка – за работодателя е изгодно да наема служители с увреждания, тъй като те са склонни да остават на дадена работна позиция за дълъг период от време. Освен това работниците от подкрепената заетост са доказали, че са в състояние да изпълняват поставените задачи. Друг важен момент за работодателя е, че много хора с увреждания (особено лица с интелектуални затруднения) могат ефективно, ефикасно и точно да изпълняват прости повтарящи се задачи. Те обичат да вършат този вид дейност, а често се оказва, че са надеждни служители с ниска степен на отсъствия и трудови злополуки. Важен аспект на подкрепената заетост е силният акцент върху практическото обучение за конкретно работно място и върху изпълнителността на работниците. Необходимите съвети и подкрепа се предоставят както на работодателя, така и на служителя с увреждания.

Предимствата за публичния сектор са, че подкрепената заетост е важен инструмент за насърчаване правата на човека и неговото социално включване и участие в живота на обществото. Тя е в хармония с други политики, свързани с правата на човека и с приобщаването и участието на хората с увреждания в обществените процеси и трудовата дейност. Основава се на реалните потребности на работодателите и икономиката. От гледна точка на политиката има пряко измерими резултати – броят на хората с увреждания, които стават активни участници в сферата на труда, се увеличава, а това води до тяхната по-голяма икономическа самостоятелност.

Предизвикателствата, пред които е изправена България в тази сфера, се състоят основно в следното: повишаване на нивото на образование, увеличаване на възможностите на хора с увреждания за навлизане на пазара на труда, прилагане на системата от квоти за наемане на лица с увреждания, засилване на интереса към този въпрос в частния сектор.

Акцентът трябва да бъде поставен върху насърчаването на работодателите да наемат лица с увреждания и да инвестират в съответните изменения и модернизация на работните места, правейки ги достъпни за хората с увреждания.

1 Известно е, че един от начините за изграждане на локалната общност едновременно с процеса, чрез който лицата с увреждания се включват в нея, е Цялостното Планиране на Живота. Това е процес, насочен към подпомагане на изграждане и затвърждаване на личната визия за това, какъв би искал да бъде човекът и какво би искал да прави в своята локална общност. Според различни изследователи основание за оптимизъм има, защото в много случаи, когато е използвана процедурата за Цялостно планиране на живота, като начин за планиране на помощта, акцентът се поставя върху интересите и стремежите на лицето с увреждане, а не върху ограниченията му. В този процес се проявява една проста, естествена, спонтанна сила на грижи, които е възможно един човек да положи, когато той отделя малко време и енергия за ангажиране с живота на друг човек – бел.ав.

Същност и специфики на специализираното посредничество при лица с увреждания

Със специализираното посредничество при лица с увреждания се занимават специално подготвени работници, наричани наставници. Това са хората, които предоставят различни по вид, честота и количество социални услуги на лицата с увреждания в процеса на търсене и намиране на работа.

Посредничеството при лица с увреждания съдържа взаимоотношения между три субекта – партньори:

Работодателят. Отношението на работодателя към наемането на работници и служители се определя от неговите задължения и отговорности, както и от личните му интереси. Финансовите и икономическите аспекти доминират в това отношение. Той търси най-квалифицирания работник или служител.

При наемането на лице с увреждане трябва да се преодолеят множество съмнения, дори натрупани стереотипи и предразсъдъци.

Лицето с увреждане. Хората с увреждания, които търсят работа, могат да се разделят на следните групи:

1. Лица с различни видове увреждания, които имат различни професионални проблеми и потребности.

2. Лица с различна степен и тежест на уврежданията, с различни равнища на самостоятелност, т.е. изпитващи различни форми и степени на затруднения, ограничения и невъзможност да извършват определени дейности в професионалната сфера. Това, успоредно с такива фактори като равнище на образование, квалификация, достъп до компютър и интернет и др., влияе върху възможностите им за работа.

3. Лица с различно ниво на професионална квалификация, в т.ч. и достъп до и ползване на интернет. Сред потенциалните кандидати за работа най-вероятно има такива, които се нуждаят от специални услуги или помощни средства, за да работят.

4. Нивото на образование и квалификация, степента на затрудненията и/или ограниченията, както и съществуващите в обществото психологически бариери, определят поведението на пазара на труда на хората с увреждания. Диапазонът на лицата тук е твърде широк – от хора без никакви образование и квалификация до лица с увреждания, притежаващи високо равнище на образование и квалификация. Първите, освен трудово посредничество, най-често се нуждаят и от професионално ориентирание, обучение и квалификация.

5. Лица, които имат (или не изпитват) нужда от приспособяване на работното място.

6. Лица, които се нуждаят от професионално асистира-

Подкрепа за личностно развитие и социално включване чрез социални услуги, реализирани от организации на и за хора с увреждания и други специализирани доставчици.

Предложението произтича от необходимостта за по-широко прилагане на европейските модели за осигуряване на социални услуги с активното и преобладаващо участие на граждански организации, житейски и професионално обвързани с ползвателите на услугите. Този модел, понастояще в Европа, ангажира подобно организации за осигуряването на над 90 % от съществуващите услуги. В същото време в България, липсват източници на финансиране на подобна дейност, подобен начин на реализация на услуги, за стимулиране на гражданското участие и на организациите на и за ползвателите на услуги. Европейският и световен опит показват, че този подход за осигуряване на социални услуги води до много по-високо качество на услугите, елиминира административните недостатъци и осигурява по-добри резултати и ефективност за потребителите. Този подход би дал и възможност за разрешаване на острата необходимост от развитие на съдържанието на социалните услуги и увеличаване на обхвата им.

Социално включване чрез въвеждане на методиката за подкрепена заетост

Предложението е свързано с адаптиране в България на подкрепената заетост чрез създаване на специализирани агенции за подкрепена заетост. Предвид, че подкрепената заетост се основава на подхода „Назначение-Обучение-Запазване (трудов опит, придобит на работното място), стратегията за подкрепа е адаптирана към индивидуалните нужди. Принципът на подкрепената заетост е: „Подкрепа – не повече, отколкото е необходимо и не по-малко, отколкото е нужно“. В е необходимо да се предприеме механизъм за въвеждане на социални услуги, насочени към индивидуална подкрепа чрез наставничество и насочване на работното място и текуща подкрепа. Логиката на този подход е, че посредством обучение, посредничество и кариерно развитие се създават възможности за интеграция на хората с увреждания на общия пазар на труда.

НАЦИОНАЛНО СДРУЖЕНИЕ НА РАБОТОДАТЕЛИТЕ НА ХОРА С УВРЕЖДАНИЯ
София, бул. Дондуков 11, тел./факс: 02 986 53 00, nsrhu@abv.bg, www.nsrhu.bg

не – помощ и подкрепа – в периода на професионална адаптация.

Наставник – задачи. При такава ситуация на пазара на труда, свързана с потребностите на два от основните субекта в процеса на специализираното посредничество – работодателят и лицето с увреждане, наставникът има следните задачи:

1. Специализирано посредничество, в т.ч. активно – търсене на подходящо работно място и на работодател, предлагащ такова място;
2. Насочване на лицето с увреждане към подходящи образователни и квалификационни курсове;
3. Оказване на помощ и подкрепа на бъдещия работник или служител с увреждане при неговата професионална адаптация в първоначалния период на работа;
4. Ориентиране и помощ за работодателя, наемащ на работа лице с увреждане, при решаване на възникнали проблеми;
5. Добро познаване на потребностите на различните категории и субкатегории лица с увреждания в сферата на труда.

Специализираното посредничество и асистирание изисква подкрепа в процеса на професионалната адаптация, приспособяване на работното място – дори в дома на лицето с увреждане, ако то ще работи в и чрез интернет. Това налага известен период от време наставникът да пребивава или в дома на лицето с увреждане, или във фирмата, в която е наето. Основната му задача е: улесняване на изпълнението на професионалните роли на лицето с увреждане, а по отношение на работодателя - оказване на помощ за по-бързото приемане на работника с увреждане.

Темата за създаването, развитието и предоставянето на повече и с по-добро качество социални услуги за хората с увреждания – с акцент върху партньорството между общините и доставчиците, е една от най-актуалните теми в социалната сфера и в областта на социалната работа с хората с увреждания.

Известно е, че въпросите за трансфер на опит между хора, организации, сектори, региони и държави, е предизвикателството за развитието на социалната сфера и в частност за предоставянето на повече и по-добри социални услуги за хората с увреждания.

Постигането на по-добро сътрудничество между общинските органи на властта и доставчиците на социални услуги, в т.ч. и за хората с увреждания, както и подобряването на качеството на предоставяните вече услуги, а също и внедряването на нови, изисква:

Настоящият документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския социален фонд. Националното сдружение на работодателите на хората с увреждания носи цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ, и при никакви обстоятелства не може да се приеме като официална позиция на Европейския съюз или Агенцията за социално подпомагане.